

บทที่ 3

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิกฤตการณ์เศรษฐกิจไทย

3. วิกฤตการณ์เศรษฐกิจครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2524–2528)

สาเหตุของการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ จนมีผลทำให้ประเทศไทยต้องขอรับความช่วยเหลือด้านการเงินจากIMF ในระหว่าง พ.ศ. 2523 - 2531 พอจะสรุปได้ดังนี้¹⁰⁹

1. ในระหว่างปีค.ศ. 1973–1980 ได้เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขึ้นถึง 2 ครั้ง¹¹⁰ วิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 ซึ่งเกิดการปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ปาลเอวีแห่งอิหร่าน ส่งผลให้เกิดการนัดหยุดงาน ทำให้ปริมาณการผลิตและส่งออกน้ำมันลดลงเรื่อย ๆ จนถึงขั้นงดส่งออกน้ำมันโดยสิ้นเชิงตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม 2521 ส่งผลให้ราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกพุ่งสูงขึ้นถึงบาเรลละ 4 ดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2524 ทำให้เศรษฐกิจโลกที่ซบเซาอยู่แล้วยิ่งตกต่ำลงอีก ประกอบกับราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ อัตราดอกเบี้ยในตลาดโลก และค่าเงินดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มสูงขึ้น เป็นสาเหตุให้เสถียรภาพด้านราคาและด้านต่างประเทศตกต่ำมากยิ่งขึ้น

2. อัตราเงินเฟ้อพุ่งสูงขึ้นถึงเกือบร้อยละ 20 ต่อปี เนื่องจากทางการมีการกระตุ้นเศรษฐกิจ ทำให้มีการขยายตัวของอุปสงค์ภายในประเทศมากขึ้น โดยทางการได้ดำเนินนโยบายการคลังแบบผ่อนปรน เพื่อลดแรงกดดันต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นเหตุให้การใช้จ่ายภาครัฐสูงขึ้นมาก

3. การส่งออกเริ่มซบเซา เพราะความชะงักงันของเศรษฐกิจโลก การนำเข้ามีมูลค่าเพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะจากต้นทุนการนำเข้าน้ำมัน ทำให้เกิดแรงกดดันด้านเงินเฟ้อและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด การขาดดุลการค้า และดุลการชำระเงินในระดับที่สูงมาก รวมถึงปัญหาการเพิ่มขึ้นของ

¹⁰⁹ www.mof.go.th, visited 07/09/98

¹¹⁰ เกียรติ สิทธิอมร, วิกฤตเศรษฐกิจไทยกับปัญหาโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองและการปกครองในมุมมองของนักบริหาร, กรุงเทพฯ. 2541

ค่าครองชีพ เมื่อภาวะเงินเฟ้อสูงขึ้น ทำให้ดอกเบี้ยที่แท้จริงไม่จูงใจให้เกิดการออม แต่ส่งเสริมให้มีการกู้ยืมมากขึ้น

4. การขาดดุลบัญชีเดินสะพัด และการขาดดุลชำระเงินเป็นจำนวนมาก ทำให้ในปี 2523 เงินทุนไหลออกไปยังต่างประเทศ

5. ภาวะหนี้ต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น ทุนสำรองระหว่างประเทศลดลงอย่างรวดเร็ว อันเกิดจากทางการได้ปรับราคาสาธารณูปโภคขึ้น แต่ยังไม่เต็มตามต้นทุนที่จริง และยังให้เงินอุดหนุนแก่รัฐวิสาหกิจในรูปเงินชดเชยการขาดทุน และเงินสมทบโครงการเงินกู้ในระดับสูง โดยรัฐบาลได้นำเงินกู้จากสถาบันการเงินเอกชนต่างประเทศมาใช้อุดหนุนแทนเงินงบประมาณ ส่งผลให้รัฐบาลในขณะนั้นต้องทำการเจรจาขอกู้เงินจากIMF เป็นครั้งแรก โดยมีการอนุมัติเงินจำนวน 814.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในเดือนมิถุนายน 2524 โดยเงื่อนไขส่วนใหญ่ที่กำหนดใช้นั้นมีความสอดคล้องและคล้ายคลึงกับแนวคิดของฝ่ายไทยอยู่แล้ว

6. ภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำทั่วโลกต่อเนื่องในปี 2525 ทำให้การดำเนินนโยบายการคลังยากลำบากยิ่งขึ้น การเก็บรายได้ต่ำกว่าเป้า และขาดดุลเงินสดเพิ่มจากปี 2524 กว่าเท่าตัวมูลค่าการนำเข้าก็ยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้คาดว่าเงินสำรองระหว่างประเทศจะอยู่ในภาวะที่ต่ำมากจนเป็นอันตราย จึงขอเจรจากู้เงินจากIMF เป็นครั้งที่ 2 วงเงิน 270 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สิ้นสุดโครงการปี 2526

7. วิฤติการณ์บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งได้ให้กู้ยืมเงินแก่บริษัทในเครือและลูกค้าเพื่อซื้อหุ้นของบริษัทฯ ตัวเองโดยไม่มีหลักประกัน จนทำให้หุ้นของบริษัทที่มีราคาตราหุ้นละ 100 บาท ได้พุ่งสูงขึ้นเป็นหุ้นละ 2470 บาท ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2521 ต่อมาความมั่นคงของบริษัท ประกอบกับการบริหารของบริษัทไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนเริ่มขาดความเชื่อมั่นในบริษัทฯ ราคาหุ้นเริ่มต่ำลง รวมทั้งในขณะนั้นเป็นช่วงที่ระบบการเงินกำลังอยู่ในภาวะเงินตึงตัว บริษัทจึงขาดสภาพคล่องอย่างรุนแรง กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้เข้าไปควบคุมและตรวจสอบบริษัทในวันที่ 11 พฤษภาคม 2522 เป็นอันยุติบรรยากาศเก็งกำไรในตลาดหลักทรัพย์อย่างสิ้นเชิง

ต่อมาในปี 2526 ได้เกิดปัญหาของบริษัทเงินทุนครั้งใหญ่ขึ้นอีก ถือเป็นวิฤติการณ์เงินทุนครั้งที่ 2 โดยฐานะการดำเนินงานของบริษัทเงินทุนหลายแห่งอ่อนแอลง บางแห่งถึงขั้นไม่

สามารถชำระเงินคืนให้ประชาชน และต้องหยุดกิจการ ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อสถาบันการเงินที่มีปัญหา ทั้งที่ภาคเอกชนและภาครัฐได้พยายามช่วยเหลืออย่างเต็มที่แล้ว

8. ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐ ยังคงเพิ่มสูงขึ้นโดยไทยได้ผูกติดค่าเงินไว้กับดอลลาร์สหรัฐ ทำให้ทางการต้องประกาศปรับปรุงระบบแลกเปลี่ยนเงินตรา โดยยกเลิกการผูกค่าเงินบาทไว้กับดอลลาร์สหรัฐ มาเป็นระบบที่ผูกค่าเงินไว้กับกลุ่มเงินตราของประเทศคู่ค้าของไทยตามลำดับของไทยแทน

9. ในปีพ.ศ. 2528 ภาวะหนี้ต่างประเทศได้เพิ่มสูงขึ้นมาก รัฐบาลจึงขอกู้เงินจากIMF เป็นครั้งที่ 3 วงเงิน 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อเสริมฐานะเงินตราต่างประเทศให้มั่นคงพอที่จะรับมือกับสถานการณ์ที่ผันผวนในช่วงต่อไป ในที่สุดสถานการณ์ทางการเงินในประเทศเริ่มปรับตัวดีขึ้น และเงินเฟ้อลดลง เนื่องจากราคาน้ำมันดิบ และราคาสินค้าในตลาดโลกลดต่ำลง ประกอบกับมาตรการทางการเงินที่เข้มงวดในปีก่อน

10. นโยบายการใช้จ่ายสินค้าฟุ่มเฟือยของคนไทย ไม่ได้ลดลง แม้จะมีการประกาศลดค่าเงินบาทแล้วก็ตาม¹¹¹

11. การเลือกตั้งในปีพ.ศ. 2522 หลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ทำให้นักการเมืองที่มาจากพรรคเลือกตั้ง หวนกลับมามีบทบาทอีก แม้รัฐบาลภายใต้การนำ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จะเป็นรัฐบาลของกลุ่มอำมาตยาธิปไตย แต่รัฐบาลดังกล่าวต้องอาศัยพรรคการเมืองเป็นฐานความชอบธรรม ขณะนั้นพรรคกิจสังคมยึดกุมอำนาจในการกำหนดและบริหารนโยบายเศรษฐกิจในรัฐบาลเปรม (มีนาคม 2523 – มกราคม 2524) โดยน่านโยบายเงินผัน กลับมาใหม่ในฤดูแล้งปีพ.ศ. 2523 ภายใต้ชื่อโครงการ “การสร้างคนในชนบทในฤดูแล้ง” ด้วยการนำเงินคงคลังออกมาใช้ดูจเดียวกับปีพ.ศ. 2518 ที่ใช้นโยบายงบประมาณแบบเจ้าบุญทุ่ม ซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือในการอัดฉีดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับการสร้างคะแนนนิยมทางการเมือง ทำให้หลักรายจ่ายกำหนดรายได้เข้ามาแทนที่ หลักรายได้กำหนดรายจ่าย ในการกำหนดวงเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2524 โดยที่ผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย

¹¹¹ ฐานเศรษฐกิจ, ฉบับวันที่ 4-6 กรกฎาคม 2540

ไทยไม่เห็นด้วยกับนโยบายงบประมาณในปีนั้น ซึ่งการดำเนินนโยบายแบบ “เจ้าบุญทุ่ม” ในปีงบประมาณ 2523–2524 เป็นไปโดยไม่ได้คำนึงถึงภาวะเศรษฐกิจถดถอย¹¹²

3.2 วิกฤตการณ์เศรษฐกิจครั้งปัจจุบัน (พ.ศ.2540)

ในปี พ.ศ.2540 ประเทศไทยประสบวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง จนต้องขอความช่วยเหลือจาก IMF โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับระบบสถาบันการเงินไทย ส่งผลให้ทางการจำเป็นต้องปิดกิจการธุรกิจเงินทุน 56 แห่งเป็นการถาวร เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2540 นอกจากนี้ สถาบันการเงินหลายแห่งที่ยังเปิดดำเนินกิจการต่อไปได้ ก็ต้องประสบปัญหาสภาพคล่องที่รุมเร้าต่อเนื่องมาถึงปี 2541 สถานการณ์ดังกล่าวทำให้นักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศชะลอการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ และตลาดรองตราสารหนี้ เหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นรวดเร็วมาก จนทำให้ผู้ประกอบการจำนวนมากไม่อาจตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที กิจการหลายอย่างต้องปิดตัวลง เกิดปัญหาการว่างงานอย่างกว้างขวาง และส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนทั่วทั้งประเทศ ซึ่งที่มาหรือสาเหตุของการเกิดวิกฤตการณ์ในครั้งนี้ น่าจะเกิดจากเหตุปัจจัยหลายประการด้วยกัน ที่พอจะรวบรวมได้ ดังนี้

1. ในช่วงปลายปีพ.ศ. 2538 ประเทศไทยประสบปัญหา ภาวะน้ำท่วมเกือบทุกจังหวัดของประเทศส่งผลเสียหายแก่สินค้าเกษตรประเภทอาหารหลายชนิด เช่น ผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ ฯลฯ ทำให้ราคาสินค้าหมวดอาหารสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว (หลายฝ่ายเห็นว่าเป็นปัญหา ในขณะที่บางฝ่ายเห็นว่าเป็นโอกาสของเกษตรกร ที่จะมีรายได้เพิ่มมากขึ้นบ้าง เพราะราคาสินค้าเกษตรนั้นมีราคาต่ำมากเมื่อเทียบกับสินค้าประเภทอื่น) ประกอบกับกำลังซื้อของผู้บริโภคทั้งภาครัฐและเอกชนก็ปรับตัวสูงขึ้น เนื่องจากมีการปรับอัตราเงินเดือนและค่าตอบแทนต่างๆ ในช่วงต้นปี 2538 จึงเป็นปัจจัยซ้ำเติม กดดันภาวะเงินเฟ้อสูงขึ้นอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ประกอบกับราคาน้ำมันในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้น¹¹³

2. การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดในสัดส่วนที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นสัญญาณเตือนภัยที่แสดงให้เห็นถึงความเปราะบางของเศรษฐกิจไทย เพราะการขาดดุลนี้มีสัดส่วนเฉลี่ยเกือบร้อยละ 8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP – Gross Domestic Product) ในปี 2538 และ 2539 สะท้อนให้

¹¹² รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, การบริหารนโยบายการรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจในอนาคต:ทดลองเสนอ. กรุงเทพฯ, 2539

¹¹³ พรายพล คุ่มทรัพย์, เอกสารทางวิชาการประกอบการสัมมนาทิศทางเศรษฐกิจไทยปี 2540. กรุงเทพฯ, 2540

เห็นถึงความไร้เสถียรภาพภายนอก ซึ่งอีกด้านหนึ่งสะท้อนให้เป็นถึงความไม่สมดุลระหว่างการออมกับการลงทุน (Saving – Investment Gap) ที่ทรงตัวในระดับร้อยละ 5 ต่อปี เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศตลอดช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา และอีกด้านหนึ่งก็ยิ่งสะท้อนให้เห็นว่าการใช้จ่ายภายในประเทศ มีการขยายตัวในอัตราที่สูงจนเกินควร (Overspending) นั่นคือภาคเอกชนมีการใช้จ่ายเกินตัว เมื่อเทียบกับความสามารถในการสร้างรายได้ที่แท้จริง ดังจะเห็นจากสัดส่วนของการบริโภค และการลงทุนที่สูงกว่าการออมในประเทศ¹¹⁴ การขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ทำให้ดุลการชำระเงินในครั้งแรกของปีนี้ (พ.ศ.2540) ขาดดุลเป็นครั้งแรกในรอบ 14 ปีในจำนวนสูงถึง 155 พันล้านบาทมีผลให้เงินสำรองระหว่างประเทศ ลดตามไปด้วย เป็นการซ้ำเติมสถานการณ์เศรษฐกิจให้เลวร้ายยิ่งขึ้น¹¹⁵

ทั้งนี้นักเศรษฐศาสตร์จำนวนไม่น้อยเห็นว่า การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดนี้ไม่น่าเป็นห่วง เพราะการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดนี้เกิดจากการลงทุนที่สูงขึ้น จึงต้องมีการนำเข้าเครื่องจักร อุปกรณ์การผลิต และวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตในสัดส่วนที่สูงขึ้น (Investment – Oriented Current Account Deficit) ทำให้เศรษฐกิจขยายตัว ประเทศมีรายได้สูงขึ้น ความสามารถในการชำระหนี้สูงขึ้น รวมทั้งฐานะดุลเงินสดของรัฐบาลมีการเกินดุลติดต่อกันกว่าก่อนทศวรรษ นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้จึงเชื่อว่าเป็นเรื่องของปรากฏการณ์ชั่วคราวที่เกิดขึ้นในระยะสั้น (Temporary Phenomena) มากกว่าเป็นเรื่องของการขาดดุลความสมดุลในโครงสร้างการผลิตและเศรษฐกิจของประเทศ (Structural Disquilibrium) ซึ่งต่างจากกรณีของประเทศเม็กซิโก ที่ขาดดุลบัญชีเดินสะพัด เพราะการนำเข้าเพื่อการบริโภค (Consumption – Driven Current Account Deficit) รวมถึงว่า ทำไมประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งขาดดุลบัญชีเดินสะพัดกว่าแสนล้านเหรียญติดต่อกันหลายปี จึงมิได้เกิดปัญหาทางด้านนี้

3. การส่งออกที่ชะลอตัวลง เนื่องจากการส่งออกเป็นปัจจัยที่เป็นพลังหลักในการผลักดัน (Driving Force) ให้เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวในระดับสูง โดยสาเหตุสำคัญอยู่ที่ขีดความสามารถในการส่งออกลดลง เพราะค่าเงินบาทมีค่าแข็งขึ้นตามการแข็งขึ้นของค่าเงินดอลลาร์สหรัฐ ที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จนทำให้อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง (Real effective Exchange Rate) ของค่าเงินบาททรงตัวอยู่ในระดับที่สูงกว่าค่าเงินของประเทศคู่

¹¹⁴ รังสรรค์ หทัยเสรี, จุฬาลงกรณ์ รั้ว, ฉบับเดือนมกราคม-มีนาคม 2541, กรุงเทพฯ, 2541

¹¹⁵ ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานเศรษฐกิจ, 2540

แข่งที่สำคัญของไทยในช่วงปี 2538–2539 รวมกับการลดค่าเงินหยวนของจีนในปี 2537¹¹⁶ ความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกของไทยเริ่มลดลง โดยเฉพาะในสินค้าอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานมาก (labor-intensive) เพราะค่าจ้างแรงงานของไทยได้ปรับสูงขึ้นตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกัน ประเทศอื่นก็มีแรงงานในค่าจ้างต่ำอยู่มากเช่นกัน เช่น จีน อินโดนีเซีย และเวียดนาม เป็นต้น¹¹⁷ ทำให้เกิดวิกฤตแรงงานไทย ที่ขาดการพัฒนาฝีมือแรงงานไทย นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง แต่แรงงานไทยกลับถูกมองว่าไม่สามารถแข่งขันกับแรงงานต่างชาติได้อีกต่อไปแล้ว นอกจากนี้โครงสร้างของอุตสาหกรรมไทยที่กำลังเปลี่ยนไปสู่อุตสาหกรรมที่มีการใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยเป็นหลัก แรงงานไทยจึงต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้สูงขึ้น ตามไปด้วย¹¹⁸ การส่งออกชะลอตัวยังเกิดจากการชะลอตัวของความต้องการของประเทศคู่ค้าเป็นสำคัญด้วย¹¹⁹

4. การพึ่งพิงเงินกู้ระยะสั้นจากต่างประเทศในสัดส่วนที่สูง เพราะนับตั้งแต่มีการเปิดเสรีทางการเงิน โดยเฉพาะการอนุญาตให้ธุรกิจเอกชนสามารถกู้เงินจากต่างประเทศโดยผ่านกิจการวิเทศธนกิจ (Bangkok International Banking Facilities – BIBFs) ในเดือนมีนาคม 2536 เป็นต้นมา มีความคล่องตัวยิ่งขึ้นประกอบกับส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยในประเทศและต่างประเทศ มักแตกต่างกันอย่างชัดเจนและค่าเงินบาทของไทยมีเสถียรภาพค่อนข้างมาก ส่งผลให้มีเงินทุนเคลื่อนไหวจากต่างประเทศเข้ามาในระบบเศรษฐกิจไทยเป็นจำนวนมาก โดยมีสัดส่วนราวร้อยละ 8 ของ GDP ในช่วงปี 2537–2539 (เฉลี่ย 3 แสนล้านบาทต่อปี) ทำให้เกิดสภาพคล่องส่วนเกิน อีกทั้งมาตรการวิเทศธนกิจ ทำให้ระบบการเงินไทยเชื่อมโยงกับต่างประเทศมากยิ่งขึ้น และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การดำเนินนโยบายทางการเงินเพื่อปรับเปลี่ยนสภาพคล่องของระบบในประเทศให้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม มีความยากลำบากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับเงินกู้ระยะสั้นนี้ว่า เงินกู้ดังกล่าวแทนที่จะนำไปลงทุนในภาคการผลิต ที่ก่อให้เกิดผลผลิตแก่ระบบเศรษฐกิจ กลับถูกใช้เพื่อลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ การเก็งกำไรในตลาดหุ้น เมื่อเศรษฐกิจชะลอตัว จึงเกิดปัญหานี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loan) ในระบบสถาบันการเงินค่อนข้างสูง ส่งผลต่อเสถียรภาพภาคการเงิน โดยรวมจนต้องสั่งปิดสถาบันการเงิน ซึ่งสาเหตุดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงทางการยังขาดเครื่องมือการกำกับดูแล เพื่อให้เงินทุนที่เข้ามานั้นใช้ไปในทางที่ถูก อีกทั้งผู้บริหารสถาบันการเงินไทย ยังขาดวิสัยทัศน์ที่จะเป็นผู้บริหารมืออาชีพในระบบ

¹¹⁶ รังสรรค์ นัยเสรี, จุฬาลงกรณ์ รัววิ. ฉบับเดือนมกราคม-มีนาคม 2541, กรุงเทพฯ, 2541

¹¹⁷ พรายพล คุ้มทรัพย์, เอกสารทางวิชาการประกอบการสัมมนาทิศทางการเศรษฐกิจไทยปี 2540, กรุงเทพฯ, 2540

¹¹⁸ ธีระ อชกุล, ผู้จัดการรายเดือน, ฉบับเดือนสิงหาคม 2540

¹¹⁹ เรื่องเดียวกัน

สากล¹²⁰ นี้สินต่างประเทศเป็นภาวะโดยรวมกับประเทศเวลาจ่ายคืน¹²¹ ซึ่งขาดการจัดคู่อายุชำระคืนระหว่างเงินกู้และช่วงเวลาของโครงการลงทุนที่ใช้เงินกู้¹²² ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นต่อภาพรวมของเศรษฐกิจไทย ซึ่งตราบไคที่ประเทศนั้นยังมีปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง จะทำให้นักลงทุนต่างประเทศมีความเชื่อมั่นและพร้อมต่ออายุ (Roll-over) เงินกู้ระยะสั้นดังกล่าวให้กลายเป็นเงินทุนระยะยาวได้ ดังเช่นกรณีของสิงคโปร์ ซึ่งมีสัดส่วนของเงินทุนนำเข้าจากต่างประเทศในระยะสั้นมากกว่าระยะยาว

5. วิฤติเศรษฐกิจ “ระยะยาว” อันเป็นผลพวงที่เกิดจากยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มุ่งขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก¹²³ ซึ่งมีแนวความคิดสุดขั้วอยู่ 2 ด้าน ด้านหนึ่งเรียกว่า “โลกาภิวัตน์พัฒนา” ที่เน้นเส้นทางเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ เป็นยุทธศาสตร์ที่ต้องการได้ประโยชน์จากกระบวนการโลกาภิวัตน์ ในอีกด้านคือ “ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา” เป็นยุทธศาสตร์ที่จำกัดการเปิดประเทศ ต้องการให้ประชาชนพึ่งตนเองเป็นหลัก ให้ประชาชนผลิตเพื่อยังชีพ ถ้าเหลือจึงจะขาย มากกว่าที่จะผลิตเพื่อการพาณิชย์เป็นหลัก โดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ ดังนั้นจึงเป็นวิฤติเกี่ยวกับจำนวนกระบวนทัศน์ ไทยเราเลือกเดินตามแนวทางโลกาภิวัตน์พัฒนา เน้นการผลิตเพื่อส่งออก (Export Oriented Industrialization)¹²⁴ จนทำลายสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และทรัพยากรธรรมชาติของแผ่นดิน นำมาซึ่งความสูญเปล่า และการสูญเสียต้นทุนทางสังคมที่มากมายมหาศาลจนแทบประเมินค่ามิได้ และเป็นวิฤติที่เป็นความขัดแย้งเชิงกระบวนทัศน์ ที่มีมานานแล้ว ทั้งนี้ วิฤติเศรษฐกิจ “ระยะยาว” (หมายถึง วิฤติที่จะดำรงอยู่ยาวนาน) อันเนื่องมาจากยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจนี้เป็น “ภาวะปรกติ” ของระบบทุนนิยม ในทุกประเทศด้วยซ้ำ

6. บทบาทของสื่อมวลชน เป็นไปในลักษณะที่ทำลายกันเองเพราะเมื่อมีการเสนอข่าวโจมตีรัฐบาลอยู่เสมอๆ ต่างประเทศเขาก็เริ่มเกิดความกลัวไม่มั่นใจ โดยมักจะเสนอข่าวแบบใส่อารมณ์กันมาก ซึ่งในทางการเมืองนั้นเป็นผล แต่ในทางเศรษฐกิจแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อคนข้างรุนแรง ทำให้เกิดปัญหาขึ้น แล้วต้องมาร่วมกันรับกรรมที่เจ็บปวด¹²⁵ โดยเฉพาะข่าวลือเรื่องการลดค่าเงินบาท และการเสื่อมถอยในความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างประเทศ การลดอันดับความน่าเชื่อถือของ

¹²⁰ เกตสุดา สุประดิษฐ์.วารสารเศรษฐกิจการเงินการคลัง.2541

¹²¹ อัมมาร สยามวาลา.ผู้จัดการรายวัน , ฉบับวันที่ 14 กรกฎาคม 2540, หน้า 1

¹²² ฝ่ายวิจัยนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย (TDRI)

¹²³ สุวินัย ภรณวลัย.สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ฉบับที่ 9-15 พฤศจิกายน 2540

¹²⁴ รังสรรค์ ธนพรพันธ์ ผู้จัดการรายเดือน. ฉบับเดือนตุลาคม 2540

¹²⁵ สุวินัย ภรณวลัย.สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ฉบับที่ 9-15 พฤศจิกายน 2540

สถาบันการเงิน อันเนื่องมาจากภาวะของธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์และธุรกิจหลักทรัพย์ การบริหารที่ด้อยประสิทธิภาพ ของผู้บริหารสถาบันการเงินทำให้การระดมเงินจากต่างประเทศ เพื่อมาปรับสภาพคล่องทำได้ยาก และมีต้นทุนการกู้ยืมสูงขึ้น¹²⁶

7. ปัญหาเศรษฐกิจไทยไม่ใช่แค่ปัญหาการเงิน วิฤตครั้งนี้เป็นมีลักษณะเชิงซ้อนของวิกฤติที่กำลังดำเนินอยู่ ความหลากหลายของวิกฤต ความยาวนานของวิกฤต ปัญหาทางโครงสร้าง ระบบสังคม วัฒนธรรม และศีลธรรม การมองปัญหานี้ดูเหมือนจะมองครอบคลุมกว้างเกินไปจนเหมือนไม่มีจุดเน้น แต่การมองแบบประเทศพัฒนาแล้วจะนำมาใช้กับประเทศกำลังพัฒนาไม่ได้ เพราะปัญหาต่างๆ นั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ไม่อาจแยกการพิจารณาปัญหาเศรษฐกิจออกมาต่างหากได้ ซึ่งความพยายามในการแก้ไขปัญหา ไม่เพียงพอกับโรคเศรษฐกิจในครั้งนี้นี้¹²⁷

8. ปัญหาสถาบันการเงิน ในช่วงปี 2530-2537 เป็นระยะเศรษฐกิจเฟื่องฟู ธุรกรรมในตลาดอสังหาริมทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ เติบโตอย่างรวดเร็ว มีผลให้ราคาของอสังหาริมทรัพย์และหลักทรัพย์เพิ่มขึ้นสูงมาก เกิดการเก็งกำไรอย่างกว้างขวาง ปัญหาที่กำลังซื้อที่แท้จริงซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรทางการเงินอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เมื่อเศรษฐกิจชะลอตัว อำนาจซื้อของประชาชนลดลง ต่างประเทศชะลอการลงทุนทำให้มีอสังหาริมทรัพย์ส่วนเกินเหลืออยู่มาก เกิดปัญหาหนี้ด้อยคุณภาพ โดยเฉพาะบริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ เพราะสถาบันการเงินเหล่านี้ได้ให้สินเชื่อในธุรกิจประเภทนี้ในปริมาณที่เกินพอดี ทั้งๆ ที่ทางการได้ขอให้ระมัดระวังในการปล่อยสินเชื่อธุรกิจนี้ในลักษณะการเก็งกำไร ปัญหาคุณภาพของสินทรัพย์ กระทบต่อผลการดำเนินงานและสถาบันการเงินเป็นเหตุให้ผู้ฝากเงินทั้งเจ้าหนี้ในประเทศและต่างประเทศขาดความเชื่อมั่น นอกจากนี้เมื่อราคาที่ดินสูงขึ้นมาก ย่อมมีผลกระทบต่อการลงทุน ทั้งด้านต้นทุนการดำเนินโครงการ และแรงจูงใจด้านการลงทุนจากต่างประเทศ¹²⁸ โดยที่ปัญหานี้เสียของสถาบันการเงินยังคงเป็นปัญหาที่รอการแก้ไขอย่างถูกต้องกว่าที่เป็นอยู่เพราะขณะนี้กติกาสังคมเกิดพิกลพิการไป เช่น ลูกหนี้ดีต้องจ่ายดอกเบี้ยและหนี้เต็ม ลูกหนี้ที่ไม่จ่ายกลับได้ส่วนลด หากสังคมคิดไปในทางเดียวกันหมดว่า "มีหนี้ไม่ต้องชดใช้" ความเชื่อถือในสังคมจะมีได้อย่างไร¹²⁹

¹²⁶ ัญญา ศิริเวทิน, การฟื้นฟูเศรษฐกิจไทยภายใต้กรอบความช่วยเหลือของIMF, กรุงเทพฯ, 2540

¹²⁷ คิโยชิ อาเบะ, กรุงเทพฯทัศนะ, ฉบับวันที่ 1 ตุลาคม 2542

¹²⁸ ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานเศรษฐกิจ, 2540

¹²⁹ มนตรี ศรีไพศาล, ร่วมกันคิด วิกฤต เศรษฐกิจไทย, 2542

9. การบริหารเศรษฐกิจมหภาคและการบริหารอัตราแลกเปลี่ยน โดยที่ประเทศในเอเชียจำนวนมากมีนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่ยืดหยุ่น กล่าวคือมีการผูกค่าเงินกับค่าเงินของประเทศคู่ค้าสำคัญ โดยเฉพาะสหรัฐฯ ทำให้เกิดข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ เมื่อค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ แข็งขึ้น ความสามารถในการแข่งขันของประเทศเหล่านี้ในตลาดจะลดลง ในขณะที่มูลค่าการนำเข้าจะสูงขึ้นทำให้ขาดดุลบัญชีเดินสะพัดมากขึ้น รวมถึงนโยบายดอกเบี้ยสูง และเงินทุนระยะสั้นที่กู้ยืมจากต่างประเทศ อีกทั้งการขยายตัวของสินเชื่อภาคเอกชนเป็นแรงกดดันต่อภาระเงินเฟ้อในประเทศไทยอีกด้วย¹³⁰

10. การเมืองขาดเสถียรภาพทำให้เกิดปัญหาของความเชื่อมั่นในนโยบายและเสถียรภาพของรัฐบาลได้ส่งผลกระทบต่อค่าเงินบาท โดยเฉพาะการเปลี่ยนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังถึง 3 คนทำให้การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจขาดความต่อเนื่อง จนในที่สุดมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล

11. การใช้จ่ายฟุ่มเฟือยของประชากรในประเทศเมื่อการเจริญเติบโตของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ทำให้ประชาชนมีรายได้มาก ทำให้ฐานะคนเมืองโดยเฉลี่ยดีขึ้นมาก ซึ่งฐานะการเงินที่ดีขึ้นเป็นผลตอบแทนที่ได้มาจากการลงทุนเพียงเล็กน้อย ต่างจากการลงทุนดำเนินกิจการโดยทั่วไป ทำให้อัตราการใช้จ่ายบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยของประชาชนมีจำนวนที่สูงขึ้นมาก เกิดค่านิยมบริโภคสินค้าต่างประเทศ มีการไหลออกของเงินตราในประเทศ เพื่อจับจ่ายใช้สอยในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่ประเทศ¹³¹

12. ความด้อยประสิทธิภาพขององค์กรของรัฐ เนื่องจาก การขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพและจริยธรรม การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ และการแทรกแซงและอิทธิพลของนักการเมือง รัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้งหลายคณะ ต้องการเห็นอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเติบโตขึ้นอย่างน้อย ก็มากกว่ารัฐบาลชุดที่ผ่านมา แม้จะมีนโยบายเศรษฐกิจที่จะมุ่งรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจ ซึ่งน่าจะหมายถึงการควบคุมการใช้จ่ายอย่างเคร่งครัด แต่ในทางปฏิบัติ รัฐบาลบางชุดกลับเพิ่มวงเงินงบประมาณรายจ่าย เห็นด้วยกับการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ แม้จะได้รับการคัดค้านจากรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบแล้วก็ตาม การเพิ่มงบลงทุนในขณะที่ประเทศมีปัญหาเรื่องเสถียรภาพ ทำให้เสถียรภาพเศรษฐกิจยิ่งสั่นคลอนมากยิ่งขึ้นไปอีก การที่รัฐ

¹³⁰ เรจินา วรอุไร. รายงานเศรษฐกิจรายเดือน พฤษภาคม 2541 เล่มที่ 5, กรุงเทพฯ, 2541

¹³¹ พรพสา ศิริพงษ์ศ์.วารสารการเงินการคลัง.2541

บาลและรัฐมนตรีร่วมคณะ ถือว่าอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ หมายความว่าถึงความสามารถ และผลงานในทัศนะของฝ่ายการเมือง ดังนั้นการตั้งเป้าหมายการขยายตัวทางเศรษฐกิจใน ลักษณะที่ลดลง ย่อมได้รับการคัดค้านจากรัฐมนตรีหลายคน เนื่องจากนักการเมืองไม่เข้าใจสถานการณ์ทั้งนี้ระบบการเมืองแบบ Economic Politics ทำให้มีแรงกดดันจากภายนอก คนที่เป็นรัฐมนตรีก็พยายามลดแรงกดดันด้วยการออกมาตรการตอบสนองความต้องการของคนเหล่านั้น¹³²

13. ความสัมพันธ์ที่ไม่ได้สมมาตร ซึ่งหมายถึงระบบของโลกที่มีความสัมพันธ์แบบ “ศูนย์กลาง-ชายขอบ” (Center-Periphery) อย่างไม่ได้สมมาตร (Asymmetry) นั่นคือโน้มเอียงไปเข้าข้างศูนย์กลางหรือประเทศพัฒนาแล้ว ดูแล้วไม่สวยงามเหมือนใบหน้าคนเรา ที่ใหญ่ข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งเล็ก เมื่อเกิดวิกฤต ส่วนที่ชายขอบจะเผชิญกับภาวะเงินทุนไหลออก และเศรษฐกิจถดถอย ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ที่ไม่ได้สมมาตรกันระหว่างประเทศร่ำรวยกับประเทศยากจน ซึ่งควรจะมีความสัมพันธ์แบบพึ่งกันและกัน (Inter-dependent) อย่างเหมาะสม กลับกลายเป็นความสัมพันธ์แบบพึ่งพา (Dependent) นั่นคือกลุ่มประเทศยากจนต้องพึ่งพาประเทศร่ำรวย ทั้งเงินทุนเทคโนโลยี เครื่องจักร วัสดุ รวมทั้งตลาดเงินทุนที่เข้ามาในประเทศยากจน ส่วนหนึ่งเข้ามาในรูปของการกู้ยืม ทำให้เป็นหนี้กลไกของเงินจากประเทศพัฒนาสู่ประเทศกำลังพัฒนา มีลักษณะเหมือนการไหลหยาดตามทฤษฎีไหลหยาด (Trickle-down Theory) ซึ่งเสนอว่า เมื่อประเทศที่มั่งคั่งมีรายได้มากขึ้นแล้ว ส่วนน้อยๆ ส่วนหนึ่งของเงินก้อนนี้ ก็จะไหลหยาดมาสู่ประเทศกำลังพัฒนา ช่วยให้ประเทศเหล่านั้นสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของตน ยกฐานะขึ้นมาได้ แต่เงินที่ไหลหยาดนี้เกือบทั้งหมดเป็นเงินที่แสวงหากำไร (ส่วนน้อยเป็นเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่า) จึงมีบทบาทสำคัญในการดึงเงินจำนวนที่มากกว่ากลับคืนสู่ประเทศที่มั่งคั่ง ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายรวมทั้งประเทศไทย จึงอยู่ในสภาพ “รวยทีหลัง พังก่อน”¹³³ โดยประเทศไทยการเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์โดยยังไม่พร้อม กระแสโลกาภิวัตน์นั้นกำเนิดในประเทศพัฒนาแล้ว โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ เสนอทฤษฎีการค้าเสรีว่าด้วยความมั่งคั่งและความเจริญเติบโตรุดหน้าแก่ชาวโลก การกระทำอะไรที่ข้ามรัฐหรือลดบทบาทของรัฐเป็นสิ่งที่ต้องรับทำ ซึ่งในความเป็นจริง ประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งเป็นผู้ก่อกระแส มีความพร้อมสำหรับกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่เห็นชัดคือ การมีบรรษัทข้ามชาติอยู่มาก ประชากรเกือบทั้งหมดอาศัยอยู่ในเมืองและระบบเครือข่ายความมั่นคงหรือการประกันสังคมครอบคลุมทั่วประเทศ ซึ่งประเทศไทยมีบริษัทที่พอจะถือว่าเป็นบรรษัทข้ามชาติอยู่

¹³² ฉลองภพ สุสังกรกาญจน์. วิกฤตเศรษฐกิจไทย สูการชำระหนี้เพื่อฟื้นฟูประเทศ. 2540

¹³³ โครงการข่าวสารทิศทางการประเทศไทย. วิกฤติใหญ่ทางเศรษฐกิจ ภาวะสิ้นยุคโลกาภิวัตน์. 2542

เพียงบริษัทเดียว ได้แก่กลุ่ม ซีพี หรือ กลุ่มเจริญโภคภัณฑ์ เท่านั้น รวมถึงประชากรส่วนใหญ่ยังอยู่ในชนบทมากกว่า เครือข่ายการประกันสังคมยังจำกัดอยู่ในกลุ่มขนาดเล็ก

ทั้งนี้ความสัมพันธ์แบบไม่ได้สมมาตร ยังเกิดขึ้นกับโครงสร้างภายในประเทศระหว่างเมืองซึ่งเป็นศูนย์กลาง และชนบทที่เป็นชายขอบ ซึ่งเมื่อเกิดวิกฤตจะสร้างความบอบช้ำแก่ชนบทอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน

14. วัฏจักรทางเศรษฐกิจได้ขยายตัวมาเป็นเวลา 10 ปีแล้ว¹³⁴ ซึ่ง Professor Okita บอกว่าเศรษฐกิจทางเอเชียเหมือนฝูงห่าน มีญี่ปุ่นเป็นจ่าฝูง บินขึ้นก่อน แล้วก็ประเทศอื่นเป็นกลุ่ม 2 บินตามญี่ปุ่น และมีเราเป็นกลุ่มที่ 3 บินตามกันเป็นฝูง Professor Okita เรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีห่านบิน (Flying Geese Theory) เมื่อหัวหน้าห่านบินลงเมื่อ 7 ปีก่อน กลุ่มที่ 2 ก็บินตามลงมาคือ ไต้หวัน เกาหลีใต้ ฮองกง และสิงคโปร์ หัวหน้ายังไม่เจย แต่กลุ่มที่ 2 เริ่มเจย และก็มีกลุ่มที่ 3 คือพวกเรา แล้วอาการเหมือนกันหมดคือว่าเกิดภาวะชะงักงันในตลาดภายในประเทศ โดยเริ่มขึ้นจากตลาดหุ้นก่อน ตามมาด้วยตลาดอสังหาริมทรัพย์นั่นเอง

15. กระแสเงินทุนของโลก เป็นปัจจัยสำคัญของความผันผวนนั่นเอง ทั้งนี้การเติบโตของตลาดการเงินระหว่างประเทศ เนื่องมาจากปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การปล่อยให้ตลาดการเงินเป็นตลาดเสรี ทำให้เงินทุนไหลเข้าออกสะดวก การเติบโตของตลาดทึคใหม่ มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สุด ทำให้เกิดกระแสเงินทุนหลังไหลเข้าไปเพื่อหาประโยชน์ จากผลตอบแทนที่อยู่ในเกณฑ์สูง การพัฒนาเทคนิคและเครื่องมือทางการเงินใหม่ๆ ของโลก ซึ่งเอื้ออำนวยให้ธุรกรรมทางการเงินมีปริมาณเพิ่มขึ้น การพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้การสื่อสารมีความรวดเร็วและเอื้อประโยชน์ในการทำธุรกรรมทางการเงิน สุดท้ายได้แก่นักลงทุนสถาบัน (Institutional Investors) ซึ่งเป็นผู้มีความพร้อมทั้งทางด้านเทคโนโลยีการจัดการและเงินกองทุนที่มีขนาดใหญ่ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในตลาดการเงินระหว่างประเทศ¹³⁵

16. ประเทศไทยมีแนวคิดยึดถือค่านิยมเก่าๆกับความเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจของไทย ที่ไปผูกติดไว้กับการขยายตัวของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และบริษัทสถาบันการเงินไทยในตลาดหลักทรัพย์ไทย เพราะเศรษฐกิจที่ยึดติดกับธุรกิจเหล่านี้ สร้างภาพลวงที่ไม่ได้มองเห็นสภาวะเศรษฐกิจ

¹³⁴ วีระพงษ์ งามางกูร. เอกสารบรรยาย. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด, 13 พฤษภาคม 2540

¹³⁵ ธนาคารทหารไทย. เศรษฐกิจ. ฉบับเดือนกรกฎาคม 2540

ที่แท้จริงของประเทศ รัฐบาลต้องไปขอโทษชาวนา ที่ทำให้ภาวะเศรษฐกิจของชาติเป็นเช่นนี้¹³⁶ ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก จากการพึ่งพาเกษตรกรรมเป็นหลักมามุ่งเน้นการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและบริการ เพื่อทดแทนการนำเข้าและมุ่งส่งออก¹³⁷ ทำให้เศรษฐกิจไทยต้องพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศในอัตราส่วนที่สูงมาก

17. กระบวนทัศน์ทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจ โดยทั่วไปเรามุ่งนิยามวัฒนธรรมแต่เพียงรูปแบบภายนอก เช่นการร้องรำทำเพลง การแต่งกาย ฯลฯ ซึ่งเป็นเพียงเปลือกของวัฒนธรรม แต่แท้จริงแล้ว วัฒนธรรมเป็นรูปแบบวิถีคิดและรูปแบบวิถีชีวิต ดังนั้นวัฒนธรรมมีนัยสะท้อนว่าคนในสังคมนั้นเป็นผู้ก่อให้เกิดการ “พัฒนา” หรือเป็นผู้ “สร้างปัญหา” ให้กับสังคมที่ตนดำรงอยู่ กระบวนทัศน์ที่ก่อให้เกิดปัญหาซึ่งผุดขึ้นมา¹³⁸ ได้แก่

- วัฒนธรรม “รวยทางลัด-เก็งกำไร” สะท้อนจากการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะฟองสบู่ เช่นการเก็งกำไรในที่ดิน หุ่น

- วัฒนธรรม “ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย” เมื่อประเทศเราร่ำรวยขึ้นแทนที่จะนำเงินไปใช้ให้ถูกทาง กลับเกิดนิสัยฟุ่มเฟือย จนเราต้องพึ่งทุนต่างชาติ เพราะเราไม่อดออมอย่างเพียงพอให้เหมาะสมกับระดับความเจริญเติบโตของเราเอง

- วัฒนธรรม “วิ่งตามกระแส” เมื่อเห็นใครทำอะไร ก็แห่กันทำตาม เหมือน “แมงเม่า” ที่เห็นกองไฟ เช่น การแห่ตามกันสร้างบ้านจัดสรร คอนโดมีเนียม จัดสรรที่ดิน โดยมีได้พิจารณาว่าความต้องการที่แท้จริงของตลาดเป็นเช่นไร

- วัฒนธรรม “ฝันเพื่อจนล้มความจริง คือกรณีการกู้เงินจากต่างประเทศแบบระยะสั้นแต่กลับมาปล่อยกู้ในโครงการระยะยาว และไม่มีควมระมัดระวังในเรื่องความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน

- วัฒนธรรม “ไม่เห็นโลงศพมิหลั่งน้ำตา” IMF ได้เคยเตือนประเทศไทยถึง 2 ครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 หลายประเด็นแต่รัฐบาลไทยกลับเพิกเฉย

¹³⁶ โสภณ สุภาพงษ์. รายงานผู้จัดการการเงินอุตสาหกรรม ฉบับเดือนกันยายน 2540

¹³⁷ ศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์. เศรษฐกิจปริทัศน์. พฤษภาคม 2542

¹³⁸ เกียรติศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. วิฤตเศรษฐกิจวิพากษ์. 2541

- วัฒนธรรม “ระบบอุปถัมภ์” ในกรณีของการให้กู้เงินของธนาคารกรุงเทพ พาณิชยการ จำกัด

- วัฒนธรรม “ปล่อยปละละเลย (ไม่ตรวจสอบ)” ความหละหลวมในการปล่อยกู้ของสถาบันการเงิน ตลอดจนความจำเป็นที่ทางการต้องกำกับตรวจสอบอย่างเข้มงวด

- วัฒนธรรม “ธนานิยม” สังคมไทยให้ความสำคัญแก่เงินสูงยิ่ง ซึ่งสะท้อนจากการซื้อ राष्ट्रบั้งหลวง จนกลายเป็นเงื่อนไขที่ IMF กำหนดให้ไทยต้องปฏิบัติคือ มาตรฐาน Good Governance

- วัฒนธรรม “หุบเขาเชื่อข่าวลือง่าย” เช่นในกรณีของข่าวลือว่าธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก จะล้ม ทั้ๆ ที่การปล่อยข่าวลือและการเชื่อถือข่าวลือ เป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดผลร้ายอย่างซ้ำซากกับประเทศไทยมาตลอด

- วัฒนธรรม “ไม่ยอมรับความเป็นจริง” นำมาสู่การไม่ยอมรับฟัง ไม่อยากคิดพิจารณาค่า เตือน ดังเช่นกรณีของบริษัท มูดีส์ อินเวสเตอร์ เซอร์วิส ได้ประกาศลดเครดิตหนึ่งระยะสั้นของไทย แต่กลับมีรัฐมนตรีบางท่าน ออกมาแสดงความไม่พอใจและพูดว่า การจัดอันดับนี้ ไม่น่าเชื่อถือ

18. การโจมตีค่าเงินบาท โดยกองทุนจากต่างประเทศซึ่งส่วนใหญ่เป็นของสหรัฐอเมริกา¹³⁹ ซึ่งทางการไทยขาดมาตรการป้องกันการโจมตีค่าเงินที่ดีพอ ประกอบกับเศรษฐกิจอยู่ในช่วงถดถอยมีการสร้างข่าวลือการลดค่าเงินบาท รวมทั้งสร้างสถานการณ์ให้สมจริงก่อให้เกิดความสับสนทางการเมือง¹⁴⁰ จนทำให้ไทยต้องปล่อยค่าเงินบาทลอยตัวในที่สุด

¹³⁹ โครงการข่าวสารทิศทางการประเทศไทย. วิกฤตใหม่ทางเศรษฐกิจ ภาวะสิ้นยุคโลกาภิวัตน์. 2542

¹⁴⁰ พรพสา ศิริบุบผาศ. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

3.3 มูลเหตุที่ทำให้ประเทศไทยตัดสินใจขอรับความช่วยเหลือทางการเงินจากIMF

เมื่อเห็นว่าการจะแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจการเงินที่เกิดขึ้นลำพังด้วยตัวเองไม่ได้ ไม่ว่าจะเหตุผลจะเป็นจากการขาดเม็ดเงิน (ทุนสำรองหมดและฐานะหนี้สินล้นพ้นตัวของIMFฟื้นฟูฯ) ขาดเทคนิควิธีการ (เนื่องจากไม่เคยประสบปัญหาในระดับความรุนแรงเท่านี้มาก่อน ในขณะที่ปัญหานี้สินต่างประเทศของภาคเอกชนเป็นเรื่องที่ภาครัฐขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง) ขาดความมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว (ปัจจัยทางการเมืองภายใต้โครงสร้างที่รัฐบาลไม่สามารถตัดสินใจในเรื่องที่กระทบต่อผลประโยชน์ของภาครัฐซึ่งมีความสัมพันธ์ทางตรงและทางอ้อมกับพรรคการเมืองและนักการเมืองได้) การขอรับความช่วยเหลือจากIMFจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้¹⁴¹ นั่นเอง

¹⁴¹ วีระ ฉีรภัทร. ปากท้องชาวบ้าน. 2542